

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อนำไปใช้พัฒนาประเทศ บทบาทของภาคอุตสาหกรรมในระบบเศรษฐกิจไทยได้เริ่มทวีความสำคัญมากขึ้น การขยายตัวและการพัฒนา อุตสาหกรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ผลจากการพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มจากส่วนกลางและกระจายไปยังภูมิภาค ต่อมารัฐมนตรีมีนโยบายที่จะพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นประเทศ อุตสาหกรรม โดยออกนโยบายการสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชน มีการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment) เพื่อทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของรัฐในการส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชนด้วยการให้ สิทธิต่างๆแก่ผู้ลงทุน (บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2532 : 16-61)

ผลจากนโยบายดังกล่าว ได้ส่งผลทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมก่อตั้งขึ้นใหม่จำนวนมากขึ้น โดยเป็น การเกิดแบบกระจุกกระจายไปทั่วบริเวณซึ่งบางพื้นที่ก็ไม่เหมาะสมสำหรับการประกอบกิจการอุตสาหกรรม หรือ เป็นบริเวณที่รัฐไม่สามารถจัดหาสาธารณูปโภคหลักให้ได้ ส่งผลให้โรงงานที่สร้างขึ้นขาดมาตรฐานเนื่องจาก ต้องการลดภาระต้นทุนในการลงทุนก่อสร้างโรงงานรวมทั้งเกิดปัญหามลภาวะ ดังนั้น ในระยะต่อมากกระทรวง อุตสาหกรรมจึงได้ออกนโยบายให้โรงงานอุตสาหกรรมตั้งประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมของรัฐหรือที่รัฐ ร่วมกับภาคเอกชน โดยรัฐจะอำนวยความสะดวกแก่ภาคเอกชนที่ร่วมดำเนินการด้วยการจัดหาสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่รัฐต้องลงทุนสาธารณูปโภคกระจุกกระจายหลายพื้นที่ และเป็นเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่เหมาะสม จัดระบบที่ดินอย่างมีระเบียบแบบแผน ควบคุมมลภาวะจากโรงงานอุตสาหกรรม และสามารถติดตามดูแลการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ อุตสาหกรรมอย่างใกล้ชิด (ปรีชา, 2540 : 61-62)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้รัฐจะมีนโยบายในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ตั้งโรงงานในเขตพื้นที่ นิคมอุตสาหกรรม แต่กลับพบว่าโรงงานส่วนใหญ่ที่เข้ามาตั้งนั้นจะเป็นประเภทอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ ส่วน อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กยังคงตั้งกระจุกกระจายอยู่นอกนิคมฯ ซึ่งโดยมากจะตั้งอยู่ในแหล่ง ชุมชนเมือง โดยใช้อาคารตึกแถวมาดัดแปลงเป็นโรงงานอุตสาหกรรม เป็นอุตสาหกรรมชนิดที่ไม่มีรูปแบบและไม่มี มาตรฐาน ผลคือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อยู่อาศัยภายในชุมชนและเกิดปัญหาสภาพแวดล้อม เสื่อมโทรมโดยเฉพาะปัญหาน้ำเน่าเสีย ในเวลาต่อมารัฐได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงได้มี นโยบายในการห้ามตั้งโรงงานในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและริมแม่น้ำสายหลัก รวมถึงพยายามผลักดันให้ อุตสาหกรรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กที่เคยอยู่ในศูนย์กลางเมืองออกไปนอกเมือง

จากนโยบายห้ามตั้งโรงงานในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและริมแม่น้ำสายหลัก ได้ก่อให้เกิดแรงกดดัน ต่อธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนและที่ต้องการขยายกิจการเป็นอย่างมาก จึงได้เกิดโครงการที่พัฒนาขึ้นโดยนักพัฒนาที่ดินเป็นรูปแบบโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อมขึ้นนอกเขตนิคม

อุตสาหกรรม ลักษณะเป็นอาคารโรงงานขนาดเล็กที่ใช้ผนังร่วมติดต่อกันไปในแนวราบ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการประกอบกิจกรรมอุตสาหกรรมเท่านั้นซึ่งก็ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กเป็นอย่างดี ต่อมาโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อมเริ่มมีการพัฒนารูปแบบ โดยเพิ่มพื้นที่ใช้สอยเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยพร้อมสำนักงานร่วมกับโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งก็คือโครงการมินิแฟคตอรีนั่นเอง (ประสาน, 2536 : 18-20) โดยเริ่มเกิดขึ้นในแถบย่านอ้อมน้อยเป็นแห่งแรกและได้รับความนิยมจากผู้ประกอบการเจ้าของโรงงานเป็นอย่างมาก จึงเริ่มมีโครงการมินิแฟคตอรีทยอยเกิดขึ้นอยู่เรื่อยๆนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 รัฐได้ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ในลักษณะการกระจายอุตสาหกรรมออกไปสู่ภูมิภาคเพื่อนำความเจริญเข้าสู่ท้องถิ่นและเพื่อเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยรัฐได้กำหนดพื้นที่จังหวัดต่างๆให้เป็นเขตส่งเสริมการลงทุน (BOI ZONE) โดยมีทั้งสิ้น 3 เขต ซึ่งแต่ละเขตนั้นรัฐได้จัดเตรียมระบบขนส่งและสนับสนุนให้มีการย้ายอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมเข้าสู่พื้นที่ดังกล่าวด้วยการให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีสำหรับผู้ประกอบการโรงงานด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ตามพื้นที่ที่รัฐกำหนดให้เป็นเขตส่งเสริมการลงทุนเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้โดยทั่วไปจะตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง เนื่องจากรัฐไม่ต้องการให้อุตสาหกรรมตั้งอยู่ในเมือง เพราะปัญหาที่ได้ออกมาข้างต้น ดังนั้นจึงเป็นการลำบากต่อผู้ที่ทำงานในโรงงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่จะต้องเดินทางไปทำงานและอยู่อาศัยจึงทำให้เกิดรูปแบบโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ประกอบด้วยโรงงานมินิแฟคตอรี ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ รวมไปถึงส่วนบริการและที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับผู้ที่ทำงานและอาศัยอยู่ภายในโครงการ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากพื้นที่ที่เป็นเขตส่งเสริมการลงทุน (BOI ZONE) พบว่า มีจำนวนโครงการในลักษณะดังกล่าวถึง 5 แห่ง

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า โครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีประชากรจำนวนหนึ่งเข้าอยู่อาศัยแล้วเนื่องจาก ในประเทศไทยเริ่มมีโครงการในลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้น ในระยะเวลาประมาณ 10 ปีและมีแนวโน้มที่จะมีเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงสภาพการอยู่อาศัยของประชากรที่อยู่ภายในโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อมนี้ รวมถึงผลที่ได้รับจากการที่อยู่อาศัยใกล้กับแหล่งงานที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมนั้นว่ามีประโยชน์หรือปัญหาในการอยู่อาศัยอย่างไรและสาเหตุของปัญหานั้นคืออะไร เพื่อเสนอแนวทางในการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยในโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่เหมาะสมต่อไป

สำหรับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หากพิจารณาตามศักยภาพของจังหวัดแล้ว พบว่ามีลักษณะเป็นเมืองเกษตรกรรม แต่ปัจจุบันภาคการเกษตรเริ่มลดความสำคัญลง มีการเปลี่ยนแปลงเป็นภาคอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น และจากการที่มีนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งเสริมการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมในภูมิภาค การได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งและค่าจ้างแรงงานทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาถูกกำหนดให้อยู่ในพื้นที่เขตส่งเสริมการลงทุนเขต 2 เพื่อรองรับความเจริญด้านการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศ ต่อเนื่องจากกรุงเทพฯและปริมณฑล ซึ่งหากดูจากโครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อประกอบกิจการอุตสาหกรรมทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐและภาคเอกชนจะพบว่าเป็นจังหวัดที่มีจำนวนโครงการอุตสาหกรรมมากที่สุดในภาคกลาง โดยเฉพาะพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณเขตติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี อันได้แก่ อำเภอบางไทร อำเภอบางปะอิน อำเภอบางบาล อำเภอบางศรีอยุธยา อำเภออุทัยและอำเภอบางบาล พื้นที่เหล่านี้เป็นที่ตั้งของโรงงาน

อุตสาหกรรมประเภทต่างๆซึ่งนับวันจะทวีความหนาแน่นมากยิ่งขึ้น ปรากฏเป็นย่านอุตสาหกรรมอย่างเห็นได้ชัด (สิริกุล, 2536 : 3) มีการประกาศเขตพื้นที่อุตสาหกรรมในเขตอำเภอวังน้อย อำเภอบางปะอิน และอำเภอบางไทร เพื่อรองรับการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม อำเภอวังน้อย เป็น 1 ใน 16 อำเภอของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่บริเวณตอนล่างของจังหวัด เป็นพื้นที่ที่มีความได้เปรียบทางด้านค่าแรงขั้นต่ำ โดยถูกกำหนดให้อยู่ในเขตค่าแรงขั้นต่ำที่ต่ำที่สุด

เขตประกอบการอุตสาหกรรมแพคตอรีแลนด์วังน้อย เป็น 1 ใน 5 โครงการที่เป็นโครงการขนาดย่อม หรือมินิแพคตอรีที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน (BOI ZONE) เป็นพื้นที่ที่พัฒนาโดยภาคเอกชน ได้รับการประกาศเป็นเขตประกอบการอุตสาหกรรมเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 ตั้งอยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 68 ถนนพหลโยธิน ตำบลชะแมบ และตำบลวังจุก อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเป็นโครงการที่มีผู้เข้าใช้พื้นที่มากที่สุดเมื่อเทียบกับโครงการอื่นๆ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวน่าที่จะใช้เป็นกรณีศึกษา

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพในการอยู่อาศัยของผู้ที่อาศัยและทำงานอยู่ในโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อม : กรณีศึกษา เขตประกอบการอุตสาหกรรมแพคตอรีแลนด์วังน้อย
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการอยู่อาศัยของผู้ที่อาศัยและทำงานอยู่ในโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อม : กรณีศึกษา เขตประกอบการอุตสาหกรรมแพคตอรีแลนด์วังน้อย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

พื้นที่ที่กำหนดเป็นกรณีศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ คือ เขตประกอบการอุตสาหกรรมแพคตอรีแลนด์วังน้อย ตั้งอยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 68 ถนนพหลโยธิน ตำบลชะแมบ และตำบลวังจุก อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากนโยบายกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค (แผนฯ 8) เพื่อลดปัญหาความแออัดและปัญหาต่างๆ ของกรุงเทพฯและปริมณฑล ประกอบกับนโยบายการห้ามตั้งโรงงานในพื้นที่กรุงเทพฯและปริมณฑล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงเป็นจังหวัดที่ถูกกำหนดให้อยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุนเขต 2 และเป็นจังหวัดที่มีโครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อประกอบกิจการอุตสาหกรรมทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐและภาคเอกชน คือในรูปแบบนิคมอุตสาหกรรม สวนเขตอุตสาหกรรม เขตประกอบการอุตสาหกรรม และชุมชนอุตสาหกรรมมากที่สุดในภาคกลาง

ในการศึกษาได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน และเป็นโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อม แบบมินิแพคตอรี/เรือนแถวอุตสาหกรรมมีจำนวนทั้งสิ้น 5 แห่ง จะทำการคัดเลือกโครงการที่ใช้เป็นกรณีศึกษา โดยพิจารณาโครงการที่มีสัดส่วนการเข้าใช้พื้นที่มากที่สุดของพื้นที่เพื่อประกอบกิจการอุตสาหกรรมของโครงการหรือจำนวนหน่วยการประกอบกิจการ ดังนั้น โครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีความเหมาะสมในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เขตประกอบการอุตสาหกรรมแพคตอรีแลนด์วังน้อย เป็นโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ตั้งอยู่ในเขตประกอบการอุตสาหกรรมซึ่งเป็นพื้นที่ส่งเสริมการลงทุน เป็นโครงการที่มีผู้เข้าใช้พื้นที่มากที่สุดเมื่อเทียบกับโครงการอื่น และยังเป็นโครงการที่มีความสมบูรณ์แบบ คือมีทั้งส่วนอุตสาหกรรม ส่วนบริการ และส่วน

ที่อยู่อาศัย เจ้าของโครงการ คือ บริษัท วัจจุพาเรียลเอสเตท จำกัด มีพื้นที่ทั้งโครงการประมาณ 130 ไร่ ประกอบด้วยอาคารแบบตึกแถวซึ่งมีทั้งส่วนโรงงาน สำนักงาน และที่พักอาศัยจำนวน 78 หน่วย อาคารพาณิชย์จำนวน 54 หน่วย ที่อยู่อาศัยประเภททาวน์เฮาส์จำนวน 111 หน่วย พื้นที่สาธารณูปโภค 37.91 ไร่

ตารางที่ 1.1 การใช้พื้นที่ในกิจการเขตประกอบการอุตสาหกรรม เฉพาะอาคารโรงงานแบบเรือนแถว

เขตประกอบการอุตสาหกรรม	พื้นที่โครงการ (ไร่)	จำนวนหน่วยประกอบกิจการ (หน่วย)	การเข้าใช้พื้นที่ (หน่วย)
บึงโคลอินเตอร์ชิตี้ร่วมทุน	141	586	13
บางบอนมินิแฟคตอรี	71	-	-
วงแหวนชัชวาลแฟคตอรี	327	2,000	226
แฟคตอรีแลนด์วังน้อย	130	102	78
แอล.พี.เอ็น. มินิแฟคตอรี	49	-	-

ที่มา : รวบรวมข้อมูลจากศูนย์บริการเพื่อการลงทุน กรมโรงงานอุตสาหกรรม

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความหมายของธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ SMEs (Small and Medium Enterprises) มีความหมายครอบคลุมกิจการ 3 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

- กิจการการผลิต (Production Sector) ครอบคลุมการผลิตในภาคเกษตรกรรม (Agricultural Processing) เหมืองแร่ (Mining)
- กิจการการค้า (Trading Sector) ครอบคลุมการค้าส่ง (Wholesale) และการค้าปลีก (retail) และรวมถึงการนำเข้าและส่งออก (Import & Export)
- กิจการบริการ (Service Sector) เป็นกิจการที่สนับสนุนธุรกิจการผลิต การค้าและการอำนวยความสะดวกต่อการผลิต การค้า และการบริโภค เช่น การโรงแรม การท่องเที่ยว การซ่อมแซมบำรุง การเก็บรักษา การขนส่ง บริการเสริมสวย เป็นต้น

ส่วนลักษณะของธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) กำหนดจากมูลค่าขั้นสูงของทรัพย์สินถาวร สำหรับกิจการแต่ละประเภทดังนี้

ตารางที่ 1.2 ลักษณะของธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ลักษณะกิจการ	ขนาดกลาง	ขนาดย่อม
1. กิจการการผลิต	ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
2. กิจการบริการ	ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
3. กิจการการค้า		
- ค้าส่ง	ไม่เกิน 100 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
- ค้าปลีก	ไม่เกิน 60 ล้านบาท	ไม่เกิน 30 ล้านบาท

ที่มา : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

2. โครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อม เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาที่ดินเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งมีการประสานประโยชน์ใช้สอยระหว่างที่พักอาศัย สำนักงาน และโรงงานอุตสาหกรรม โดยผู้พัฒนาโครงการจะทำการสร้างอาคารโรงงานสำเร็จรูป พร้อมระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆสำหรับรองรับการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม รูปแบบของอาคารจะมีลักษณะเป็นเรือนแถวปลูกสร้างต่อเนื่องในแนวราบมีการใช้ผนังร่วมกัน
3. เขตประกอบการอุตสาหกรรม คือ บริเวณพื้นที่ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมออกประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 กำหนดให้เป็นเขตประกอบการอุตสาหกรรม

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางการแก้ปัญหาการอยู่อาศัยและที่อยู่อาศัยในโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อม
2. เป็นแนวทางในการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับโครงการอุตสาหกรรมขนาดย่อม

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย